

Modrotiskové formy z dílen rožnovských barvířů v muzejních sbírkách

*Blue Print Dies from the Workshops of Rožnov Dyers
in Museum Collections*

Helena Cviklová

Abstract:

The contribution presents the results of a two-year research mapping the existence of dies for manual printing from the workshops of Rožnov dyers of blue print textiles in the collections of investigated museums in Moravia and Bohemia. The research was carried out in Wallachian Open Air Museum in Rožnov pod Radhoštěm in the years 2017 – 2018 and is a thematic continuation of cataloguing the Rožnov collection of blue print dies in the previous period. Archive sources record existence of blue print dying in Wallachia as early as 18th century. At the time of the biggest heyday of the trade, which took place in the 19th century, there were several dyers working in Rožnov. Relatively intensive expansion of this industry was influenced by the price availability of cotton fabric, imported dye and other consumables needed for production of blue print. Blue print fabrics became very popular in rural clothing and were in high demand. General business expansion in the second half of the 19th century and modernisation of production even in the textile industry resulted in increased production of cheaper factory produced items. Printing machinery started to be used even in small dye-works, which consequently reduced the proportion of manual production. Accumulation of these factors resulted, at the end of the 19th and the beginning of 20th centuries, in gradual decline and closing of the dye-works. After discontinuation of their existence, some parts of the trade equipment and blue print products became a part of museum collections and today they represent precious material documents of manual trade production in textile industry. The research set as its objective to find information on these material documents supporting the existence of Rožnov dye-works deposited in collections of the other museums. Research of the collections discovered items pertaining to blue print dye-works in Rožnov pod Radhoštěm in four out of the twenty four researched museums. Namely, one comprehensive collection and two individual pieces of dies for manual printing, die wheel and a notebook with recipes of dye reserve material. The origin of these is supported by evidence records in the concerned museums. Collected data enrich the existing documentation in the Wallachian Open Air Museum and contribute towards an integral view of the production, concerning mainly Černoch dye-works. The results of the research published on the web pages of Wallachian Open Air Museum can be used by persons interested in blue print production, both specialists and laics.

Keywords:

Wallachian Open Air Museum, Rožnov pod Radhoštěm, Wallachia, dye trade, manual textile print, printing dies

Úvod

V letech 2017–2018 byl ve Valašském muzeu v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm (dnes Národní muzeum v přírodě, příspěvková organizace, Valašské muzeum v přírodě, dále jako VMP) realizován výzkum zaměřený na zmapování výskytu forem na ruční tisk z dílen rožnovských barvířů modrotisku ve sbírkách jiných muzeí na Moravě a v Čechách. Tematicky navazuje na odborné zpracování rožnovské sbírky barvířských forem, jehož výsledkem byla kompletní katalogizace a prezentace prostřednictvím online katalogu přístupného veřejnosti od konce roku 2016 na webových stránkách VMP. Výzkum si kladl za cíl zjištění co nejvíce možných informací o existen-

ci především hmotných, popř. i jiných dokladů o provozování barvířství modrotisku v Rožnově pod Radhoštěm, deponovaných v jiných muzeích, které by doplnily a rozšířily stávající dokumentaci sbírky VMP a přispěly k ucelenějšímu pohledu na tvorbu rožnovských barvířských dílen v období 19. a na počátku 20. století.

Modrotisk je specifický způsob zdobení látek – negativní tisk, při němž se vzor vykřívá na látce rezervní hmotou nazývanou *pop* nebo *pap* (z něm. *der papp* – lepidlo), která zabraňuje prostoupení barvy tkaninou a vzor pak zůstává v původní barvě látky. Základem rezerváží hmoty je směs hlíny s vodou, do níž se jako pojídlo přidávala arabská guma (pryskyřice získávaná z některých druhů akácií, která mohla být nahrazena vaječným bílkem) a další chemikálie. Přesné složení se u jednotlivých modrotiskařů lišilo, měli své receptury, které drželi v tajnosti, aby se nedostaly ke konkurenci.

K barvení látek na modro se používalo přírodní barvivo indigo. Technika modrotisku začala pronikat do západní Evropy z jihovýchodní Asie koncem 17. století prostřednictvím tzv. indických tisků, dovážených obchodníky zejména z Holandska, Francie, Anglie a Německa. Barvené látky se složitými vzory byly významným obchodním artiklem, luxusním a módním zbožím pro vyšší společenské vrstvy. Evropští barvíři se snažili indické tisky napodobovat a dosáhnout jejich dokonalosti. Do lidového prostředí pronikal modrotisk koncem 18. století (STRÁNSKÁ 1950, 249–271). Největšího rozmachu však dosahovalo ruční potiskování látek technikou modrotisku na Valašsku v 19. století. Modrotisk se rozšířil do lidového prostředí a pro svou krásu i praktičnost se stal součástí zejména ženského oděvu. Šíření barvířství i v menších městech ovlivnila dostupnost a cena bavlněných látek, dováženého barviva a dalších surovin potřebných na přípravu barvicí lázně a rezervní hmoty nezbytné při technice negativního tisku. Všeobecný hospodářský rozvoj během 19. století a modernizace výroby v různých odvětvích včetně textilního ovlivnil tovární produkci látek s tištěnými vzory, která se mnohonásobně zvýšila, a výrobky se staly cenově dostupnějšími. To snížilo odbyt ručně vyráběných modrotisků. Dalším faktorem ohrožujícím prosperitu menších barvířů bylo zavádění tiskařského stroje – *perotiny*, což mělo za následek omezování ručního tisku. V důsledku těchto vlivů docházelo na přelomu 19. a 20. století k rušení barvířů a postupnému úpadku ruční výroby modrotisku.

V archivních materiálech (např. ve sčítacích operátech, v matrikách narození, oddacích i úmrtních, v dokladech o činnosti řemeslných společenstev aj.), v nichž jsou vedle osobních údajů uváděny profese, nalezneme záznamy o barvířích (v případě barvířů modrotisku označení *schwarzfärber*) v Rožnově pod Radhoštěm už v 18. století. V 19. století, v období největší prosperity barvířství modrotisku, provozovalo v Rožnově pod Radhoštěm řemeslo osm barvířů evidovaných v soupise obchodníků a řemeslníků města Rožnova. Mezi nimi je zapsáno pět barvířů modrotisku s příjmením Bayer, jeden Janík a dva Paškové.¹ Řemeslo se obvykle dědilo z otce na syna a barvířské rody jej provozovaly po desetiletí, a tak i někteří z těchto barvířů navazovali na práci svých otců a dědů. Mezi nejvýznamnější barvíře tohoto období patřili Martin Janík (1806–1864) a Josef Bayer (1818–1885), oba vážení občané, kteří se angažovali také ve veřejném životě města. V Janíkově barvířně se tiskly látky od 20. let 19. století, v období od 50. let 19. století dominoval na zdejším trhu s modrotiskem Josef Bayer. Ten měl svého pokračovatele v osobě zetě Aloise Černocho a posléze jeho syna Josefa. Modrotisk vyráběli až do roku 1934, kdy Alois zemřel.

Obr. 1: Forma modrotisková, inv. č. 1304, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 2: Forma modrotisková, inv. č. 1338, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Josef Černoch, poslední barvíř v Rožnově, se po smrti otce přestal řemeslu věnovat a tím skončila i Černochova barvírna modrotisku v Rožnově pod Radhoštěm (KUBEŠA 1964, 43–45).

Z modrotiskových látek se šily součásti všedního i svátečního ženského oděvu, především *fěrtochy* – ženské zástěry do pasu, sukně, *jupky* – halenky do pasu a šátky, ale také povlaky na peřiny a polštáře a mužské pracovní zástěry. Obliba modrotisku v lidovém prostředí spočívala také v možnosti nechat si potisknout vlastní doma utkané lněné plátno. Kolem poloviny 19. století začínají barvíři modrotisku tisknout také na plátno bavlněné – *mušelín*, utkané domácími tkalci (SALICHOVÁ 1975, 4). *Fěrtochy* pro sváteční příležitosti se šily z potištěného *grádlu* – plátna s vetkávaným vzorem. S rozvojem tovární výroby si barvíři začali kupovat bavlněné plátno a barvili modrotiskové metráže pro prodej na trhu a na sklad. Při tisku na zakázku si zákaznice vybírala vzory z předložených vzorníků, vzory látek pro trh a na sklad kombinoval sám barvíř. Plátno zákazníků se označovalo dvojdielnými dřevěnými cejchy, od druhé poloviny 19. století dvojicí kovových značek. Jeden díl se připevnil na plátno, druhý dostal zákazník a při vyzvednutí obarveného plátna jej musel předložit.

Barvířský mistr musel mít velmi dobré organizační schopnosti, znalosti a značné zkušenosti, které byly nutné při řízení náročného provozu dílny, přípravě barev a rezervní hmoty. Práce vyžadovala rovněž řemeslnou zručnost a určitou dávku uměleckého citění. Barvení a potiskování látek byl proces fyzicky namáhavý a zdoluhavý. Nezbytné bylo odpovídající řemeslné vybavení (barvící kádě – kypy, kotle, kruhy – ráfy na zavěšení látky, formy na tisk vzorů aj.), prostory na barvení, potiskování, sušení, mandlování látek a především dostatek vody. Proto byly barvírny zřizovány v blízkosti vodního zdroje. Někteří modrotiskaři, k nimž patřil např. i Josef Bayer, byli velmi zruční a formy si vyřezávali sami.² Měli v dílně zásobu forem, která čítala až několik set kusů. Nejoblíbenější a nejžádanější vzory byly natištěné a očíslované na látkových vzornících pověšených na zdi nebo ve vzorových knihách na černých listech papíru. Čísla vzorů byla napsána i na boční straně forem, přehledně seřazených v regálech.

Modrotiskové formy převážně vyráběli specializovaní výrobci, řezáči forem – *formaři*, *formštechři*, kteří pracovali na zakázku pro různé barvíře. Na Moravě se formy řezaly např. v Moravské Třebové, v Novém Jičíně, v Zábřehu a ve Zlíně. Někteří řemeslníci kočovali po kraji, zhotovili žádaný výrobek a putovali dále. To může objasňovat podobnosti vzorů forem v různých regionech (PECHOVÁ 1998, 85–102).³ Dřevěné formy modrotiskařů na Valašsku měly obvykle čtvercový nebo obdélníkový tvar a v rozích vsazené hřebíčky, nutné pro orientaci při tisku vzoru na látku. Skládaly se z více vrstev dřeva (dvě až tři), přičemž na horní vrstvu se vzorem bylo použito tvrdší dřevo (nejčastěji dřevo dubové, javorové, lipové, hruškové nebo švestkové), na další vrstvy pak dřevo měkké, např. smrkové. V poslední vrstvě byly vydlabány úchytky – *grify*. Velikost nebyla přesně určená, ale závisela na daném vzoru. U čtvercových forem byl obvyklý rozměr přibližně 20 x 20 cm. Nejstarší dochované formy z období do první poloviny 19. století jsou celodřevěné se vzorem vyřezávaným do horní vrstvy dřeva, mladší mají vzory kombinované (dřevo – kov) nebo jsou celokovové, sestavené z mosazných hrotů a plíšků (nazývané *hřebíčkové*). Plochu *fěrtochu* obvykle lemoval okrajový vzor zvaný *okolnice* nebo *bordura*, který se tiskl z užších obdélníkových forem se stejnými motivy řazenými pravidelně za sebou. Vzory vyřezávané do

Obr. 3: Fěrtoch modrotiskový, inv. č. 9402, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 4: Fěrtoch modrotiskový, inv. č. 6691, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

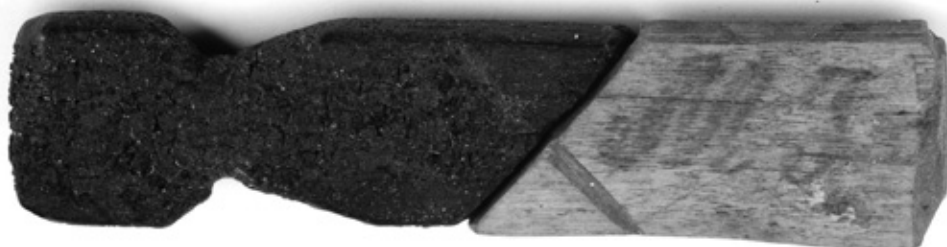
dřeva sestávají z jednoduchých motivů, využití kovových prvků umožňovalo přesněji vykreslit detaily a vytvářet složitější kompozice. Na formách převažovaly rostlinné motivy – různé druhy květů (růže, karafiáty, pomněnky, zvonky aj.), listů (dubové, lipové, javorové, listy vinné révy aj.), plodů (réva, maliny aj.), obilné klasy, rostlinné úponky apod., stylizované i realisticky ztvárněné. V ploše formy byly jednotlivé motivy buď rozmístěny v pravidelných rozstupech jednotlivě, seřazeny do pásů, nebo se vzájemně prolínaly. Motivy geometrické se vyskytovaly méně často, můžeme je najít především na okrajových vzorech – *okolnicích*. Jednodušší geometrické motivy sestávaly z teček a čárek uspořádaných v liniích, klikatkách, vlnovkách, složitější sestavy znázorňovaly pásy kosočtverců, kruhů, a jiných geometrických tvarů, různé se protínajících. Figurální nebo zoomorfní motivy se na modrotiskových textiliích na Valašsku nevyskytovaly. Některé vzory byly pojmenovány vžitými názvy, např. *páskový, halúzkový, dubový, kláskový, vínový, věncový, na růžu, na rozmarýn, na dětlinku, na malinu* apod. Vzory se tiskly převážně na ženské zástěry – *fěrtochy*, kterých mívaly ženy několik a nosily je při různých příležitostech – ve všední den, o nedělích a svátcích, do kostela, k muzice. Vzory, jejichž oblibu ovlivňovaly rodinné tradice, věk i místní zvyklosti, si ženy vybíraly z předložených vzorníků.

Látky se barvily většinou na modro s bílým vzorkem, ale škála používaných barev byla širší. Dvojbarevný vzor v kombinaci bílé a světlemodré na tmavě modré půdě získávali barvíři modrotisku postupným barvením. Při vícebarevném tisku využívali různých chemických sloučenin, byl to však mnohem složitější proces vyžadující velké zkušenosti a hlubší znalosti z oboru chemie. Modrotiskaři tiskli vzory v kombinacích: bílá – světlemodrá (např. Janík, Bayer a Černoch v Rožnově pod Radhoštěm) bílá – oranžová, žlutá – zelená, světlemodrá – žlutá, světlemodrá – žlutá – zelená (Pehanec ve Valašských Kloboukách), červená – bílá, červená v modré půdě. Na lidových krojích se můžeme nejčastěji setkat s tmavě modrými modrotisky se vzorem bílým, světlemodrým, žlutým nebo s dvojbarevnými kombinacemi bílá – světlemodrá a žlutá – zelená. Oblíbenost a barevnost vzorů se v různých regionech lišila. Na Rožnovsku byly nejžádanější modrotisky se vzorem bílým a světlemodrým (KUBEŠA 1964, 43–45). Vzor sytě modrý na tmavě modrém podkladu, nazývaný *zachoděný* (tiskl Pehanec ve Valašských Kloboukách), byl oblíbený na jižním Valašsku v okolí Valašských Klobouk. Slovenské ženy nosily *fěrtochy* se vzorem žlutým a zeleným. Pro polský trh se vyráběly tmavě modré tzv. *polské šátky* se vzorem oranžovým (PEŘINKOVÁ-COUFALOVÁ 1966, 50–51).⁴ Vzory se tiskly na plátno široké 70–80 cm. Jeden *fěrtoch* se obvykle sešíval ze čtyř dílů, tzv. *půlek* potřebné délky, ještě před tiskem a barvením. Výjimečně se vyskytovaly i *fěrtochy pětipůlkové* a *šestipůlkové*. Potištěná a obarvená látka se všila do pasového límce s tkanicemi, které se zavazovaly dozadu (SALICHOVÁ 1975, 3).

Po skončení provozování barvení se některé součásti řemeslného vybavení a produkty jejich výroby začlenily do muzejních sbírek a dnes jsou cennými hmotnými doklady ruční řemeslné výroby v textilním odvětví. Ve VMP je deponován rozsáhlý soubor řemeslných předmětů souvisejících s výrobou modrotisku a modrotiskových výrobků, dokládajících barvířství na Valašsku v období 19. století až do 30. let 20. století. Součástí souboru jsou barvířské matrice na ruční i strojní textilní tisk (více než 1600 kusů), několik barvířských kruhů, kotle, vzorníky, *fěrtochy* (okolo 200 kusů)⁵

a jiné modrotiskové textilie. Z Janíkovy barvírny se dochovaly kromě několika forem dnes již velmi vzácné dřevěné cejchy a kovové značky s iniciálami MJ, kterými se označovalo plátno zákazníků.

Při studiu pramenů a regionální literatury související s barvířstvím byly zjištěny informace o tom, že vybavení některých barvířských dílen z Valašska i z jiných oblastí, které ukončily provozování v první polovině 20. století, se stalo součástí muzejních sbírek (např. URBACHOVÁ 2002; PECHOVÁ 1998, 85–102; PEŘINKOVÁ-COUFALOVÁ 1966, 47–64; ORSZÁG VRANECKÝ 1950, 65–67; STADLER 1941, 193–219). V souvislosti s Rožnovem pod Radhoštěm se o tom zmiňuje také Arnošt Kubeša v článku o posledním rožnovském barvíři Josefu Černochovi (KUBEŠA 1964, 43–45). Toto zjištění vedlo k myšlence pokusit se vypátrat, jestli opravdu jsou rožnovské formy, popř. jiné předměty ze zařízení barvíren, deponovány v některých jiných muzeích. Myšlenka vyústila v konkrétní zadání výzkumu – zmapování výskytu forem rožnovských barvířů v jiných muzeích. Tato zpráva popisuje postup práce, zvolené metody a předkládá výsledky bádání. Během výzkumu bylo využito informačních zdrojů dostupných ve vlastní organizaci – pramenů a literatury v odborné knihovně VMP, na Dokumentačním oddělení a Oddělení výzkumu a sbírkových fondů (sbírka rukopisů, sbírka písemností a tisků, sbírka starých fotografií, odborná literatura, regionální časopisy, diplomové práce, přírůstkové knihy, druhostupňová dokumentace, apod.)

Obr. 5: Barvířský cejch, inv. č. 10877, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 6: Barvířský cejch, inv. č. 10873, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 7: Barvířská značka, inv. č. 10855, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 8: Barvířská značka, inv. č. 10870, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

a hmotných dokladů deponovaných ve sbírkovém fondu muzea (barvířské formy, modrotiskové textilie, aj.). Další informace byly zjištěny z archivních materiálů uložených ve Státním okresním archivu ve Vsetíně. Zásadním zdrojem byly sbírky matric na modrotisk, včetně evidence a dokumentace k nim, ve sbírkách níže uvedených muzeí, jejichž sbírkové fondy byly zkoumány. V souvislosti s výzkumem bylo kontaktováno čtyřicet muzeí s dotazem na výskyt forem, popř. jiných dokladů souvisejících s činností rožnovských barvířů, v jejich sbírkách. Ve dvanácti z nich pak proběhl průzkum sbírkových fondů. Během bádání byly zjištěny informace o existenci dalších materiálů souvisejících s rožnovskými barvíři, uložených v Archivu Národního muzea v Praze, které byly následně prostudovány.

Průzkumem sbírkových fondů byl zjištěn výskyt hmotných dokladů souvisejících s provozováním barvířských dílen rožnovských barvířů ve čtyřech institucích. Jedná se o jeden obsáhlý soubor a dva ojedinělé kusy forem na ruční tisk, barvířský kruh a notes s recepty na barvířské rezerváže. Původ předmětů dokládají evidenční záznamy a identifikace vzorů forem ve srovnání s otisky na modrotiskových textiliích ze sbírky VMP s určeným původem. Výsledky výzkumu byly na konci roku 2018 implementovány do online katalogu modrotiskových forem na webových stránkách VMP jako jeho sedmá kapitola nazvaná „Modrotiskové formy rožnovských barvířů ve sbírkách jiných muzeí“.⁶

Postup výzkumu a metody práce

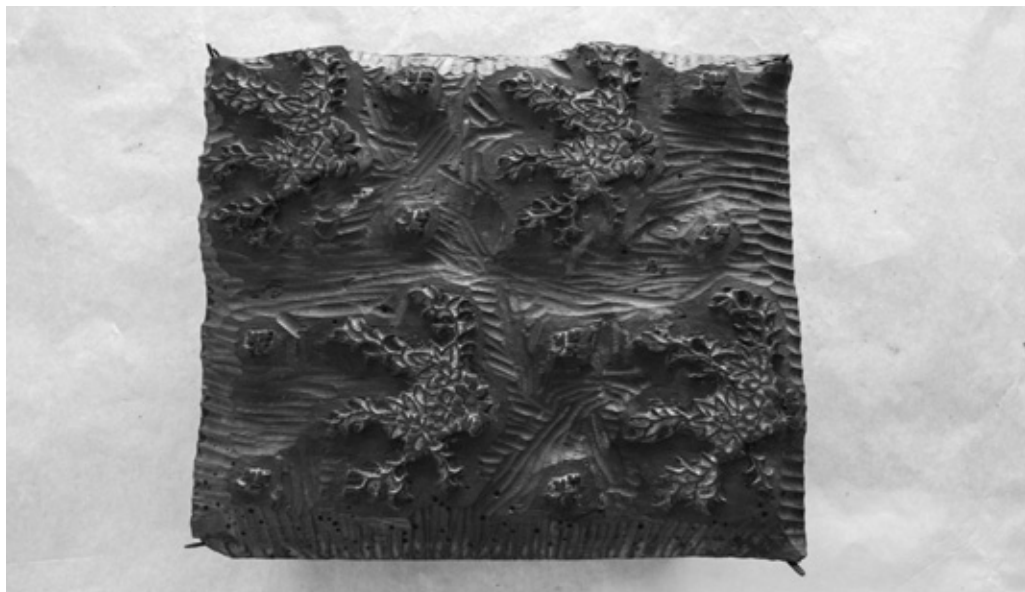
Výzkum byl realizován v několika krocích: prostudování pramenů a literatury související s barvířstvím obecně a na Valašsku, prvotní orientační zjišťování výskytu modrotiskových forem v muzeích prostřednictvím webových stránek, vytipování konkrétních muzeí pro výzkum, kontaktování muzeí s dotazem na potvrzení či vyloučení přítomnosti rožnovských forem ve sbírce, oslovení kurátorů a sjednání termínů badatelských návštěv, bádání ve sbírkových fondech, shromažďování, zpracování a vyhodnocování dat a prezentace výsledků. Vedle praktického výzkumu v muzejních fondech byla na webových stránkách VMP, na veřejných výlepových místech v Rožnově pod Radhoštěm a okolním regionu a v Muzejním spolku při VMP zveřejněna výzva „Hledáme informace o rožnovských barvířích“, která směřovala k veřejnosti a soukromým sběratelům. Během výzkumu byly využity kvalitativní i kvantitativní metody práce spočívající ve sbírání dat, jejich třídění, ověřování, srovnávání, identifikaci a soupisech vzorů, vyhodnocování a prezentaci výsledků.

Jedním z prvních kroků bylo vytipování muzeí, v jejichž sbírkách lze předpokládat výskyt forem rožnovských barvířů. Teoreticky se mohou nacházet kdekoli, neboť jejich současný výskyt může být ovlivněn mnoha faktory – darováním nebo prodejem do muzeí, sběratelstvím, ponecháním si předmětů jako rodinné památky, přestěhováním rodinných příslušníků z barvířských rodů do jiného kraje atd., nelze tedy pojmout vše. K soukromým sběratelům směřovala výše uvedená výzva. Při vytipování muzeí se přihlíželo k pravděpodobnosti výskytu, nejdříve byla oslovena muzea v okolí a přilehlém regionu, pak krajská muzea na Moravě, poté některá muzea pražská a další v oblastech, kde se v minulosti provozovalo barvířské řemeslo. Jedním z podnětů, který vedl k oslovení muzeí v Praze, byla informace v článku Arnošta Kubeši „Poslední barvíř v Rožnově pod Radhoštěm“ vydaném ve Sborníku Musejní společ-

nosti ve Valašském Meziříčí, kde se uvádí: „Přes 300 barvířských forem prodal barvíř Černoch Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze. Všechny dělal staříček Černochů Josef Bayer, barvíř v Rožnově č. 113.“ (KUBEŠA 1964, 43–45).

Obr. 9: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-64037. |

Obr. 10: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-64239. |

Kontatována a oslovena s dotazem na přítomnost rožnovských forem v jejich sbírce byla tato muzea:

1. Muzeum Novojičína – Nový Jičín
2. Muzeum Novojičína – pobočka Bílovec
3. Muzeum Novojičína – pobočka Příbor
4. Muzeum Novojičína – pobočka Frenštát pod Radhoštěm
5. Muzeum regionu Valašsko – Vsetín
6. Muzeum regionu Valašsko – pobočka Valašské Meziříčí
7. Muzeum Beskyd – Frýdek-Místek
8. Muzeum Těšínska – Český Těšín
9. Karlovske muzeum, Velké Karlovice
10. Muzeum Valašské Klobouky
11. Slovácké muzeum Uherské Hradiště
12. Muzeum Jana Ámose Komenského Uherský Brod
13. Muzeum jihovýchodní Moravy Zlín
14. Muzeum Luhačovického Zálesí – pobočka Zlína
15. Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem
16. Masarykovo muzeum v Hodoníně (vč. poboček Kyjov, Veselí, Mikulčice)
17. Ostravské muzeum
18. Slezské zemské muzeum v Opavě
19. Moravské zemské muzeum v Brně
20. Národní muzeum Praha, Etnografické oddělení Historického muzea
21. Uměleckoprůmyslové muzeum Praha
22. Vlastivědné muzeum v Olomouci
23. Muzeum textilu – Muzeum Boženy Němcové v České Skalici
24. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem

Odpovědi z některých muzeí byly negativní, jednoznačně vylučovaly výskyt rožnovských barvířských forem. K nim patřilo např. Muzeum Novojičína v Novém Jičíně včetně poboček v Příboře a Bílovci, Muzeum Těšínska, Muzeum Jana Ámose Komenského Uherský Brod, Muzeum jihovýchodní Moravy Zlín, Městské muzeum Bystřice pod Hostýnem, Masarykovo muzeum v Hodoníně, Městské muzeum Valašské Klobouky. Další odpovědi sice nepotvrzovaly výskyt rožnovských forem, ale informovaly o přítomnosti forem s neidentifikovaným původem, což byl podnět k prostudování fondů a jejich přítomnost případně potvrdit či vyloučit.

Následovaly badatelské návštěvy v níže uvedených institucích, při nichž byly probádány sbírkové soubory modrotiskových forem na ruční tisk a další s tím související materiály:

1. Muzeum Novojičína – pobočka Frenštát pod Radhoštěm
2. Muzeum regionu Valašsko – Vsetín
3. Muzeum regionu Valašsko – pobočka Valašské Meziříčí
4. Muzeum Beskyd – Frýdek-Místek
5. Karlovske muzeum, Velké Karlovice – stálá expozice
6. Ostravské muzeum
7. Moravské zemské muzeum v Brně
8. Národní muzeum Praha, Etnografické oddělení Historického muzea

9. Archiv Národního muzea

10. Vlastivědné muzeum v Olomouci

11. Muzeum Boženy Němcové v České Skalici, Muzeum textilu – pobočka UPM Praha

12. Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem (Český Manchester – Josef Sochor)

Průzkum sbírkových fondů v uvedených muzeích byl realizován po souhlasu příslušného kompetentního pracovníka a po dohodě s kurátorem sbírky. Početnější sbírkové celky v některých muzeích vyžadovaly vícečetné badatelské návštěvy. Během nich byla prostudována zpřístupněná evidence, dokumentace a předměty v depozitářích, případně v expozicích. Současně byly pořízeny náhledové snímky vzorů forem, které typologicky odpovídaly rožnovským. Ty se následně využily při zpracovávání zjištěných dat, zejména při porovnávání a identifikaci vzorů. Vzory z forem byly porovnávány s otisky na modrotiskových textiliích ze sbírky VMP pocházejících z rožnovských barvířských dílen.

Komparativní metoda identifikace vzorů je časově velmi náročná. V případě, je-li *fěrtoch* tištěný oboustranně a na každé straně je plošný vzor i *okolnice*, může na něm být až osm otisků.

Obr. 11: *Fěrtoch* modrotiskový, inv. č. 44449, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Jednotlivé vzory jsou obvykle tvořené soutiskem dvou forem, pak se tyto vzájemně překrývají a identifikace každého z nich není vždy snadná. Problematické byly i vzory nedokonale otištěné na látce. Jestliže část otisku chyběla, pak nebylo možné vzor jednoznačně identifikovat z důvodu nepřesnosti otisku. Na mnohých předmětech tak bylo možné jednoznačně určit jen některé z otištěných vzorů. U složitějších a podobných vzorů byly důležitou pomůckou elektronické snímky, které při dostatečném zvětšení umožňují porovnávání detailů s větší přesností.

Zjištěná data ve zkoumaných muzejních fondech

Muzeum Novojičínska – pobočka Frenštát pod Radhoštěm

Ve sbírce Muzea Novojičínska v pobočce ve Frenštátě pod Radhoštěm je deponován soubor cca dvou set šedesáti forem pocházejících zejména z dílen frenštátských barvířů – Erharda Polacha, Františka Bartoše a Albína Vašici. Fond byl prozkoumán na základě hmotných dokladů a zpřístupněné dokumentace. Výskyt modrotiskových forem pocházejících z dílen rožnovských barvířů zde nebyl zjištěn.⁷

Muzeum regionu Valašsko – Vsetín

Sbírka vsetínského muzea obsahuje na čtyři desítky forem z dílny posledního vsetínského barvíře Josefa Michny, rožnovské zde zastoupeny nejsou.⁸

Muzeum regionu Valašsko – pobočka Valašské Meziříčí

Ve sbírce muzea ve Valašském Meziříčí je evidováno téměř sto kusů barvířských forem. Dle dokumentace většina z nich pochází ze starých sběrů a pouze u některých jsou známé nálezové okolnosti a původ. K nim patří sedmnáct forem od barvíře Majera z Valašského Meziříčí, tři kusy pořízené jako dar ze spolku Snaha Vsetín a deset forem získaných darem od Joži Vraneckého z roku 1898, pravděpodobně z dílny z Hrozenkova. Dvě formy byly získány darem v roce 1932 bez bližších informací (inventární čísla N 838 a N 839). V evidenci je u těchto položek uvedeno s otazníkem, že by mohly pocházet od Bayera z Rožnova. Obě formy s ornamentálním a stylizovaným rostlinným vzorem jsou *okolnice* určené pro tisk okrajových vzorů. Vzor je sestaven z mosazných hrotů a plíšků. Na spodních stranách obou forem jsou černou barvou natištěny iniciály I. B. R., z čehož je možné teoreticky odvodit, že by mohly pocházet z barvířské dílny Josefa Bayera z Rožnova. Ovšem ve výše zmíněné evidenci řemeslníků v Rožnově z let 1817–1871 jsou zapsáni dva barvíři se jménem Josef Bayer, ale s jinými domovními čísly. Zůstává tedy otázka, ze které dílny formy skutečně pocházejí. Identifikovat jednoznačně původní barvířskou dílnu na základě těchto nedostačujících informací nelze. Porovnáním vzoru formy inventární číslo N 768 (motiv dubových listů) s otiskem na fěrtochu VMP s inventárním číslem 26645 byla identifikována shoda. O výrobci této textilie však nejsou v dokumentaci žádné záznamy.⁹

Muzeum Beskyd

Ve sbírce Muzea Beskyd ve Frýdku-Místku je deponováno 209 inventárních čísel barvířských forem. K bádání byla poskytnuta k nahlédnutí elektronická evidence příslušné části sbírky a předměty v depozitáři. Z celkového počtu forem daroval 145 kusů v roce 1960 národní podnik Slezan (určená lokalita Frýdek), dvacet inventárních čísel bylo získáno z pozůstalosti Ferdise Duši (určená lokalita Slovácko) a u zbývajících částí nebyly informace o původu uvedeny. V souboru se nachází několik forem, které se tvaroslovím, motivy a jejich rozmístěním v ploše, velikostí a způsobem řezby podobají formám pocházejícím z dílen rožnovských barvířů. Jedná se o tato inventární čísla forem pro tisk plošných vzorů: FM 15697 S, FM 15702 S, FM 15715 S, FM 15754 S, FM 15765 S, FM 15814 S, FM 15829 S, FM 15830 S, FM 15868 S, FM 17648 S, FM 17654 S, FM 19441 S, FM 19330 S a tato čísla forem pro tisk okrajových vzorů:

FM 15794S, FM 15795 S, FM 15796 S, FM 15788 S, FM 15791 S, FM 15792 S, FM 15797 S, FM 15798 S, FM 15793 S.¹⁰ Vzhledem k absenci signatury nebo jiných identifikačních znaků určujících původ forem, bylo opět přistoupeno k porovnávání vzorů s otisky na identifikovaných textilích. Tímto způsobem se podařilo identifikovat pouze otisk jedné formy z pozůstalosti Ferdíše Duši. Motiv na formě označené inventárním číslem FM 15791 S (zvonkovitý květ) je shodný s motivem okrajového vzoru na *fěrtochu* s inventárním číslem 967 ze sbírky VMP, jehož autorem je dle dokumentačního záznamu barvíř Josef Černoch z Rožnova pod Radhoštěm.

Obr. 12: *Fěrtoch* modrotiskový, inv. č. 967, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Vzor formy označené inventárním číslem FM 15796 S (drobné kvítky na olistěné snítce) se částečně shoduje s otiskem na modrotiskovém *fěrtochu* s inventárním číslem 21734 ze sbírky VMP, jehož původ není zatím identifikován. Vzhledem ke špatné kvalitě otisku však nelze shodu jednoznačně potvrdit. Velmi podobná tvaroslovím i motivem s formou FM 15796 S, jen s jinou orientací vyřezaných lístků, je forma s inventárním číslem 4.9-424 ze sbírky Moravského zemského muzea v Brně (dále jako MZM) s neurčenou lokalitou.¹¹ Teoreticky by se mohlo jednat o práci téhož výrobce nebo zdařilou napodobeninu vzoru.

Karlovské muzeum

Muzeum sídlí ve Velkých Karlovicích v prostorách bývalého kupeckého domu z počátku 19. století. Součástí vystavené etnografické sbírky, dokumentující život zdejších obyvatel, je pouze několik forem na modrotisk z Valašska, bez označení konkrétní barvířské dílny.

Ostravské muzeum

Ve sbírce Ostravského muzea (dále jako OM) je deponován soubor cca pěti set barvířských forem. Pro tento výzkum byly zpřístupněny karty druhostupňové dokumentace a formy uložené v depozitáři. Dokumentace i celý soubor forem byl prostudován, přičemž byla pro další zpracování pořízena náhledová fotodokumentace některých forem, typologicky podobných s rožnovskými. Dle dokumentačních záznamů jsou zde deponovány formy z období 19. století, převážně z oblasti Ostravska a část forem bez určení lokality. Při porovnávání vzorů forem s otisky na *fěrtoších* VMP byla identifikována shoda ve dvou případech, přičemž u obou se jednalo o otisky okrajových vzorů – *okolnic*. Prvním případem je vzor z formy OM s inventárním číslem 18966 (šikmá „esíčka“ proložená květy), který je otištěn na dvou *fěrtoších* VMP s inventárními čísly 25151 a 23549. *Fěrtoch* s inventárním číslem 25151 je identifikován jako výrobek dílny Aloise Černocho z období před rokem 1935, původ druhého *fěrtochu* v dokumentační kartě zaznamenán není. Shoda vzorů na obou *fěrtoších* však stejný původ dokazuje. Vzor na formě OM s inventárním číslem 18966 je téměř shodný (líší se jen v drobných detailech) se vzorem dvojdílné formy pro soutisk vzorů s inventárním číslem 4.9-441a,b deponované v Moravském zemském muzeu v Brně. Lze se domnívat, že formy mohou pocházet od stejného výrobce nebo jsou zdařilými napodobeninami. Vzhledem k tomu, že nejsou na formách žádné identifikační znaky a v dokumentaci chybí informace, nelze jejich původ doložit. Druhým případem shody je vzor formy OM s inventárním číslem 18961 (motiv dvojice jahod)¹² s otiskem na *fěrtochu* VMP s inventárním číslem 31422. Původ *fěrtochu* však není v dokumentačních záznamech uveden, nelze tedy při současných informacích identifikovat ani původ formy.

Obr. 13: *Fěrtoch* modrotiskový, inv. č. 25151, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Moravské zemské muzeum

Sbírka Moravského zemského muzea v Brně obsahuje více než čtyři sta barvířských forem, především z lokalit jižní Moravy (Veselí na Moravě, Ivanovice na Hané, Loštice aj), část souboru nemá lokalitu blíže určenou. Celý fond forem je podrobně popsán v článku „Formy na modrotisk ve sbírce pracovního nářadí EÚ MZM“ otištěném v časopise MZM Folia ethnografica (PECHOVÁ 1998). Většina předmětů byla získána ve dvacátých letech 20. století. Fond obsahuje formy na tisk plošných i okrajových vzorů a několik kusů forem pro strojní tisk. Pro bádání zpřístupněná druhostupňová dokumentace a sbírka forem byla prostudována se zaměřením na formy z lokality Morava – blíže neurčeno. Porovnáním vzorů forem s otisky na modrotiskových textiliích VMP nebyla identifikována žádná shoda vzoru. Ve sbírce MZM se však nachází několik kusů forem, které jsou tvaroslovím, motivy a jejich rozložením v ploše velmi podobné formám rožnovských barvířů. Jedná se o formy na tisk okrajových vzorů s inventárními čísly: 4.9-284, 4.9-288, 4.9-290, 4.9-328, 4.9-329, 4.9-341, 4.9-403, 4.9-417, 4.9-420, 4.9-421, 4.9-423, 4.9-424, 4.9-441 a několik forem na tisk plošných vzorů: 4.9-346, 4.9-390, 4.9-392, 4.9-380. Příkladem podobnosti motivů jsou formy – *okolnice* s inventárními čísly 4.9-288 (MZM) a 1325 (VMP), na nichž je vyřezán motiv olistěných snítek s drobnými kvítky. Dalším příkladem je motiv růží s trojicí poupat na olistěné větvičce na formě 4.9-421 (MZM), který je stylisticky podobný s motivem *okolnice* na *fěrtochu* VMP 20121, pocházejícího dle dokumentace ve VMP z dílny rožnovského barvíře Černocha. Odlišnosti jsou v kresbě květu růže a umístění trojice poupat. Na základě dosavadních zjištění však nelze původ forem potvrdit. Podobné motivy ztvárňující stejné druhy květů se vyskytovaly v různých regionech.¹³

Vlastivědné muzeum v Olomouci

Badatelská návštěva a prostudování části fondu Vlastivědného muzea v Olomouci, čítající bezmála stovku barvířských matric, výskyt forem rožnovských barvířů nepotvrdila. V dokumentačních záznamech je určena lokalita pouze u některých forem (např. Haná, Přerovsko, Rýmařovsko, Chodsko). Porovnáním vzorů forem s otisky na modrotiskových textiliích VMP nebyla nalezena žádná shoda.¹⁴

Národní muzeum, Etnografické oddělení Národního muzea; Archiv Národního muzea

Kontaktování Etnografického oddělení Národního muzea (dále jako NM) se sídlem v Zahradě Kinských v Praze se ukázalo jako správný krok. Je zde deponována rozsáhlá kolekce několika set barvířských matric z různých oblastí Čech, Moravy a Slovenska. Její součástí je unikátní soubor 372 barvířských forem pro ruční tisk a barvířský kruh z vybavení barvírny rožnovského barvíře Josefa Bayera, na jehož práci navázal zeť Alois Černoch a po něm Aloisův syn Josef. Podle evidenčních záznamů je zde deponováno 56 forem barvíře Bayera (inventární čísla 50132–50187), který tiskl v letech 1840–1860¹⁵, dvě formy z dílny Aloise Černocha (inventární čísla 58412 a 58413)¹⁶, soubor 314 barvířských forem (inventární čísla 63934 až 64247) a kruh (inventární číslo 64248) z dílny Josefa Černocha. Evidenční záznam v přírůstkové knize ze dne 15. 11. 1960 uvádí: „314 modrotiskařských forem, 1 kruh na barvení modrotisku. Z dílny barvíře Jos. Černocha, Rožnov p. Radh. Způsob získání: Předalo historicko-archeologické oddělení Nár. musea v Praze ze staré zásoby dne 12. XI. 1960“.¹⁷

Obr. 14: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-64002. |

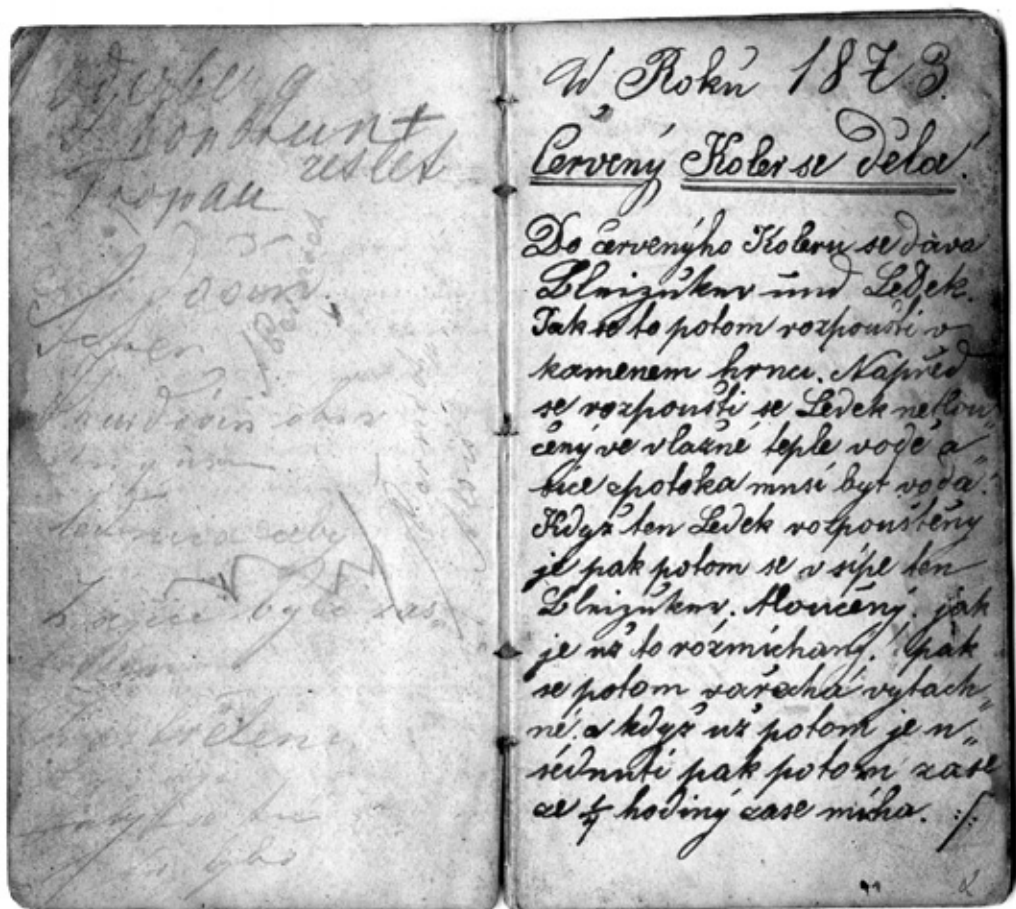
Obr. 15: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-63980. |

Obr. 16: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-63978. |

Prostudování tak rozsáhlého souboru sbírkových předmětů a k nim náležejících evidenčních a dokumentačních záznamů vyžadovalo vícečetné badatelské návštěvy. Během nich byla shromažďována data a pořízena náhledová fotodokumentace, která byla důležitá při následném porovnávání a identifikaci vzorů forem s otisky na textilních VMP. Zdrojem informací byly inventáře, přírůstkové knihy, karty druhostupňové dokumentace a předměty v depozitáři.¹⁸ Při prohlížení sbírky bylo identifikováno několik desítek dvojic forem k soutisku.¹⁹ V záznamech v přírůstkové knize byla zjištěna informace o existenci notesu s recepty na barvířské rezerváže z dílny Aloise Černocha.²⁰ Vzácný předmět, v současné době uložený v Archivu NM, byl následně také prostudován.²¹ Notes obsahuje vlastnoruční záznamy barvíře Aloise Černocha, recepty a popisy způsobů přípravy barvy z indiga a rezervází různých barev (např. bílá, žlutá, zelená, oranžová, červená). U prvního zápisu je uvedena datace 1873.²²

Obr. 17: Archiv NM, fond etnografie, A 4453, notes s recepty na barvířské rezerváže, s. 2. |

Městském muzeu ve Dvoře Králové nad Labem. Ve zdejším sbírkovém fondu je pouze několik kusů barvířských forem na ruční tisk. Většina dochovaných hmotných dokladů o barvířství v královédvorské oblasti je dnes součástí sbírky Muzea textilu. Ve Dvoře Králové nad Labem a okolním regionu byla v minulosti rozvinutá textilní výroba a barvířství zde mělo dlouholetou tradici. Barvířský cech, jehož činnost dokládají archivní materiály z druhé poloviny 18. století, sdružoval barvíře podkrkonošské oblasti od Jilemnice přes Dvůr Králové až po Broumov (STADLER 1941, 1952, 193–219).

Srovnáváním vzorů forem deponovaných v NM a dalších výše uvedených muzeích s otisky na textilích VMP (*fěrtochy*, šátky, vzorníky, vzory modrotisku) byla identifikována shoda u téměř pěti set otisků. Vzory jsou otištěny na *fěrtoších* a vzornících modrotisku. Otisky na *fěrtoších* se opakují v různých kombinacích bordur a plošných vzorů. Soupisy inventárních čísel *fěrtochů* a vzorníků ze sbírky VMP a na nich otištěných vzorů forem jsou uvedeny v online katalogu modrotiskových forem VMP (viz přílohy č. 3–6). Zveřejnění výzvy „Hledáme informace o rožnovských barvířích“ na webových stránkách VMP a ve veřejném prostoru Rožnova pod Radhoštěm a okolí nepřineslo do doby ukončení výzkumu žádný ohlas.

Shrnutí a závěr

Průzkumem sbírkových souborů modrotiskových forem a jiných dokladů souvisejících s barvířskými dílnami rožnovských barvířů ve výše uvedených čtyřadvaceti muzeích byl zjištěn jejich výskyt ve čtyřech institucích: v Muzeu Beskyd ve Frýdku-Místku, v Ostravském muzeu, v Národním muzeu v Praze a v Archivu Národního muzea. Jedná se o jeden obsáhlý soubor a dva ojedinělé kusy forem na ruční tisk, barvířský kruh a notes s recepty na barvířské rezerváže. Původ předmětů dokládají evidenční záznamy v příslušných muzeích a identifikace otisků vzorů forem na textilích VMP s určeným původem (podrobněji uvedeno výše). V některých muzejních depozitářích, v nichž byly realizovány badatelské návštěvy, jsou deponovány formy, které se tvaroslovím, motivy a jejich kompozicí podobají formám z dílen rožnovských barvířů. Jedná se o Moravské zemské muzeum v Brně, Muzeum Beskyd ve Frýdku-Místku, Ostravské muzeum a Muzeum regionu Valašsko – pobočka ve Valašském Meziříčí. Jejich původ však nelze, vzhledem k absenci informací v evidenčních a dokumentačních záznamech a identifikačních znaků na předmětech, jednoznačně doložit. U těchto forem se rovněž nepodařilo identifikovat shodu vzoru s otisky na textilích s určeným původem deponovaných ve sbírce VMP. Při porovnávání vzorů forem deponovaných ve výše uvedených muzejních fondech a především v Národním muzeu s otisky na textilích VMP bylo identifikováno téměř pět set otisků. Většina vzorů je otištěna na *fěrtoších* a menší počet na vzornících modrotisku, přičemž vzory se opakují v různých kombinacích bordur a plošných vzorů. Celkem bylo identifikováno 497 otisků vzorů z forem NM na textilích VMP, z toho 401 vzorů otištěných na 102 *fěrtoších* z podsbírký etnografické, 70 vzorů otištěných na 28 *fěrtoších* z podsbírký dokumentace muzea v přírodě, pět vzorů otištěných na vzorníku modrotisku s inventárním číslem 2034, pět vzorů otištěných na vzorníku s inventárním číslem 21100, třináct vzorů otištěných na vzorníku s inventárním číslem 17395, čtyři vzory otištěné na textilích v podskupině vzor modrotisku.²³

Obr. 19: Fětoch modrotiskový, inv. č. 26886, Národní muzeum v přírodě, sbírka Valašského muzea v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, foto J. Kolář, fotoarchiv VMP.

Obr. 20: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-64071. |

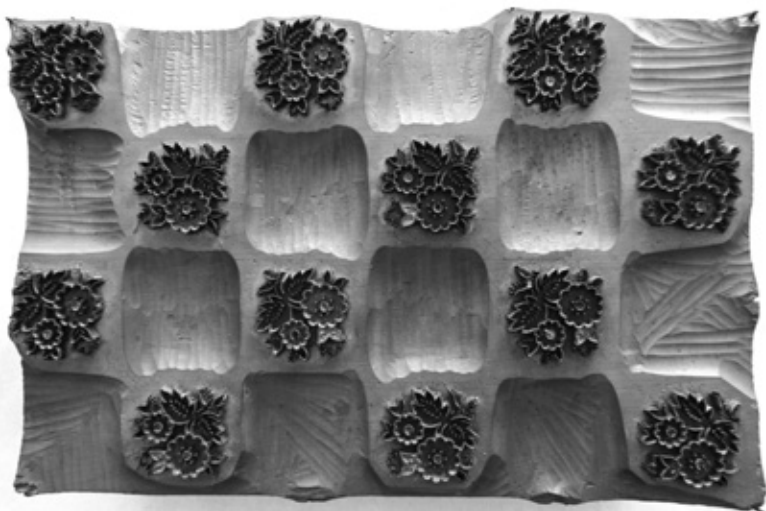
Obr. 21: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-64196. |

Obr. 22: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-63996. |

Obr. 23: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-64199. |

Obr. 24: Barvířská forma, Sbírka Národního muzea, H4-63957. |

Přínosem tohoto výzkumu pro VMP je zjištění, že soubor barvířských matric na ruční tisk z dílny Josefa Bayera a jeho pokračovatelů Aloise a Josefa Černochoa čítající 372 kusů a jeden barvířský kruh je deponován ve sbírce Etnografického oddělení NM v Praze. Další dvě formy s doloženým původem jsou uloženy v Ostravském muzeu a v Muzeu Beskyd ve Frýdku-Místku. Vzácným předmětem je notes s recepty na barvířské rezerváže s vlastnoručními zápisy Aloise Černochoa, uložený ve sbírce Archivu NM. Porovnáním vzorů byl potvrzen původ již určených modrotiskových textilií ve sbírce VMP a identifikován původ dalších, u nichž do té doby v dokumentačních kartách zaznamenán nebyl. Zjištěná data rozšířila stávající dokumentaci části sbírky VMP související s barvířstvím o nové informace a přispěla k ucelenějšímu pohledu na tvorbu barvířských dílen v Rožnově pod Radhoštěm, především Černochovy barvířny modrotisku. Data mohou být prospěšná pro kurátory sbírek v jiných muzeích při identifikaci původu barvířských forem a modrotiskových textilií a pro další zájemce o barvířství modrotisku z řad odborné i laické veřejnosti. Výsledky výzkumu jsou přístupné na webových stránkách VMP v online katalogu modrotiskových forem.

Téma tohoto výzkumu nelze považovat za zcela uzavřené. Množství forem z dílen rožnovských barvířů, zjištěné tímto průzkumem nemusí být konečné. Lze předpokládat, že další barvířské formy, u nichž nejsou známy náleзовé okolnosti, se mohou nacházet nahodile v dalších muzeích, v rodinných sbírkách nebo u soukromých sběratelů, k nimž se zveřejněná výzva informující o výzkumu nedostala, nebo na ni nereagovali. Formy barvířů modrotisku z Valašska se mohly dostat i do zahraničí, především na sousední Slovensko, neboť i tam bylo barvířství v minulosti rozvinutým řemeslem. Je zřejmé, že řemeslo provozující barvíři odkupovali formy, případně další vybavení z dílen, které ukončily činnost a neměly pokračovatele. Některé řemeslné soubory z takových dílen získala do sbírek muzea. Tímto způsobem začlenilo VMP v 70. letech 20. století do své sbírky, kromě matric na ruční tisk, také soubor perotiskových forem do tiskařského stroje z dílny barvíře Trnky ze slovenského Púchova. Mezi nimi je několik kusů pocházejících dle dokumentačních záznamů z barvířny Jana Pechance z Valašských Klobouk. Hledání forem rožnovských barvířů může být v budoucnu předmětem dalšího zkoumání.

Poděkování

Autorka, kurátorka sbírky, děkuje všem pracovníkům oslovených institucí za odbornou spolupráci, vstřícnost a ochotu při poskytnutí požadovaných informací. Velký dík patří zejména kurátorům sbírek v muzeích, v nichž byly uskutečněny badatelské návštěvy, za zpřístupnění sbírek, evidenčních a dokumentačních záznamů a za poskytnutí cenných rad při bádání ve sbírkových fondech.

Poznámky:

- ¹ Moravský zemský archiv v Brně – Státní okresní archiv Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158, Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků, 1871.
- ² Ze životopisů rodáků valašských. Josef Bayer, barvíř a starosta v Rožnově. In: Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí, č. 12, 1904–1905, 47–48.
- ³ Problematikou barvířství modrotisku se zabývá mj. PhDr. Jarmila Pechová v souvislosti se sbírkou pracovního nářadí Etnografického ústavu Moravského zemského muzea v Brně v článku *Formy na modrotisk ve sbírce pracovního nářadí EÚ MZM*.

- ⁴ Barvířnu Jana Pechance z Valašských Klobouk, její fungování a sortiment výrobků podrobně popisuje vnučka Eliška Peřínková-Coufalová v článku Pechancova barvířna modrotisku ve Valašských Kloboukách.
- ⁵ Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Textil. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=E95278DE1B4211E6B4190018F30902A3&modeView=LIST/>. [cit. 2019-08-23]
- ⁶ Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Modrotiskové formy. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=CF303AF61B3A11E6B4190018F30902A3&modeView=LIST/>. [cit. 2019-08-23]
- ⁷ Sběrka modrotiskových forem, Muzeum Novojičínska, pobočka Frenštát pod Radhoštěm.
- ⁸ Sběrka modrotiskových forem, Muzeum regionu Valašsko, Vsetín.
- ⁹ Sběrka modrotiskových forem, Muzeum regionu Valašsko, Valašské Meziříčí.
- ¹⁰ Sběrka modrotiskových forem, Muzeum Beskyd, Frýdek-Místek.
- ¹¹ Sběrka modrotiskových forem, Moravské zemské muzeum, Brno.
- ¹² Sběrka modrotiskových forem, Ostravské muzeum, Ostrava.
- ¹³ Sběrka modrotiskových forem, Moravské zemské muzeum, Brno.
- ¹⁴ Sběrka modrotiskových forem, Vlastivědné muzeum v Olomouci.
- ¹⁵ Inventář 50001–51000. Národní muzeum, Historické muzeum, Národopisné oddělení, 1953–1956, s. 35–46.
- ¹⁶ Přírůstková kniha 1957–65. Národní muzeum, Historické muzeum, Národopisné oddělení, 1957–65, s. 151.
- ¹⁷ Tamtéž, s. 133.
- ¹⁸ Část souboru barvířských forem, Sběrka Národního muzea, Praha.
- ¹⁹ Příklady dvojic forem k soutisku včetně obrazových příloh jsou uvedeny ve výzkumné zprávě v příloze č. 6 v online tematickém katalogu modrotiskových forem na webových stránkách Národního muzea v přírodě – Valašského muzea v přírodě.
- ²⁰ Přírůstková kniha 1957–65 Národní muzeum, Historické muzeum, Národopisné oddělení, 1957–65, s. 151.
- ²¹ Archiv NM, fond etnografie, A 4453, notes s recepty na barvířské rezerváže.
- ²² Ukázky zápisů z notesu jsou uvedeny v online tematickém katalogu modrotiskových forem na webových stránkách Národního muzea v přírodě - Valašského muzea v přírodě na adrese v příloze č. 2.
- ²³ Soupisy inventárních čísel modrotiskových textilií a forem na nich otištěných jsou uvedeny v online tematickém katalogu modrotiskových forem na webových stránkách Národního muzea v přírodě - Valašského muzea v přírodě, v přílohách č. 3–5.

Prameny:

Archiv NM, fond etnografie, A 4453, notes s recepty na barvířské rezerváže.

Inventář 50001–51000. Národní muzeum, Historické muzeum, Národopisné oddělení, 1953–1956, s. 35–46.

Moravský zemský archiv v Brně - Státní okresní archiv Vsetín, AM Rožnov pod Radhoštěm, inv. č. 158, Evidenční kniha řemeslníků a obchodníků, 1871.

Přírůstková kniha 1957–65. Národní muzeum, Historické muzeum, Národopisné oddělení, 1957–65.

Sběrka barvířských matric, Muzeum textilu, stálá expozice v Muzeu Boženy Němcové v České Skalici, září 2017.

Sběrka modrotiskových forem, Moravské zemské muzeum, Brno.

Sběrka modrotiskových forem, Muzeum Beskyd, Frýdek-Místek.

Sběrka modrotiskových forem, Muzeum Novojičínska, pobočka Frenštát pod Radhoštěm.

Sbírka modrotiskových forem, Muzeum regionu Valašsko, Valašské Meziříčí.

Sbírka modrotiskových forem, Muzeum regionu Valašsko, Vsetín.

Sbírka modrotiskových forem, Ostravské muzeum, Ostrava.

Sbírka modrotiskových forem, Vlastivědné muzeum v Olomouci.

Soubor barviřských forem, Sbírka Národního muzea, Praha.

Literatura:

KUBEŠA, A. 1964: Poslední barviř v Rožnově pod Radhoštěm. In: Zprávy Oblastního muzea jihovýchodní Moravy v Gottwaldově, s. 43–45.

ORSZÁG VRANECKÝ, J. 1950: Poslední barviři v Novém Hrozenkově, Dolina Urgatina, roč. 4, s. 65–67.

PECHOVÁ, J. 1998: Formy na modrotisk ve sbírce pracovního náradí EÚ MZM. Folia ethnografica 32, Supplementum ad Acta Musei Moraviae, Scientiae sociales LXXXIII, s. 85–102.

PEŘINKOVÁ-COUFALOVÁ, E. 1966: Pechancova barvírna modrotisku. In: Vlastivědné kapitoly z Valašskokloboucka, 1966/1 sv., s. 47–64.

SALICHOVÁ, M. 1975: Modrotisk na Valašsku. Rožnov pod Radhoštěm, Valašské muzeum v přírodě, 17 s.

STADLER, M. 1941: Textilní sbírky královédvorské. Rozsah sbírek v roce 1941. Praha, Textilní ústav, 39 s.

STADLER, M. 1952: Dějiny textilního tisku. Věci a lidé, roč. 3, 1951-2, s. 193–219.

STRÁNSKÁ, D. 1950: Lidové barvené a tištěné tkaniny. Národopisný věstník československý, roč. XXXI, 1949–1950, vyd. Národopisná společnost československá, Praha, s. 249–271.

URBACHOVÁ, E. 2002: Vsetínští barviři. Valašsko, č. 2, s. 14.

Ze životopisů rodáků valašských. Josef Bayer, barviř a starosta v Rožnově. In: Sborník muzejní společnosti ve Valašském Meziříčí, č. 12, 1904–1905, s. 47–48.

Internetové zdroje:

Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Modrotiskové formy. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=CF303AF61B3A11E6B4190018F30902A-3&modeView=LIST>. [cit. 2019-08-23]

Tematický katalog sbírek Valašského muzea v přírodě, Textil. Dostupné z: <http://vademecum.vmp.cz/vademecum_katalog/permalink?xid=E95278DE1B4211E6B4190018F30902A3&modeView=LIST>. [cit. 2019-08-23]